

El Ghalia Djimi, vice ordförande i ASVDH.

Bild: Lena Thunberg

Möten med västsaharier i El Aaiún:

De modiga människorna

Vi har fått med oss några telefonnummer med förhoppning om att få träffa västsaharier som skulle kunna berätta om sina erfarenheter. Vi väntar ett och ett halvt dygn med att ringa. Tänk om det blir problem för dem? Hos mig väcks gamla rädslor från resor i kommunistdiktaturens Östtyskland, Polen och Tjeckoslovakien på 70-talet, där besök hos människor som vågade protestera mot diktaturen innebar polisövervakning och risk för repressalier för dem.

Vi beslöt oss ändå för att ringa, medvetna om att västsaharierna önskar kontakt med människor i den fria världen, som kan föra deras berättelser vidare.

Vi tar en taxi till en adress, som visar sig ligga långt ifrån de områden av staden som vi besökt. Färden känns lång, inga gatunamn går att urskilja. Är de inte utsatta eller utsuddade? Så stannar chauffören. Vi befinner oss på en plats som skriker ut sin ödslighet, sand och betong, ingen växtlighet, slitna gulmålade 3-våningshus. Några tonårspojkar står och hänger i ett hörn, såsom pojkar gör överallt i den åldern. En man i 50-årsåldern kommer fram till oss. Han ser allvarlig ut, utstrålar värme, sträcker fram handen och hälsar på oss. Han leder oss över en stor grusplan omgiven av en ram av betong fram till en lägenhet på andra sidan. Där tar en kvinna emot oss. Vi kommer in i ett rum på cirka 16 m². Golvet är täckt av mattor. En mycket låg soffa sträcker sig utefter tre av rummets väggar.

El Ghalia Djimi välkomnar oss. Hon är iklädd den västsahariska dräkten, ett tygstycke konstfullt draperat runt kroppen och över huvudet. Hon utstrålar lugn. Jag fylls av en känsla av vördnad inför en kvinna, som säkert är 20 år yngre än jag och som jag vet har varit med om de mest

fruktansvärda upplevelser. Ändå har hon bevarat sin integritet. Medan vi sitter där och människor kommer och går, serverar Ghalia oss te ur små glas, fyller på när hon ser att vi druckit upp och deltar hela tiden i samtalen, ibland bara genom att sitta tyst. Samtidigt finns hon till för sina fem barn i olika åldrar, som då och då kommer in i rummet för att fråga om något eller bara vara nära sin mamma.

Vi får lyssna till berättelser, unika för var och en men med det gemensamt att de alla utsatts för kränkningar, förts bort utan att anledningen klargjorts, utan rättegång. Anhöriga har inte underrättats, ingen har fått veta vart de förts. I fängelser har de utsatts för umbäranden på olika sätt. De har fått otjänlig mat, redan tuggad på av fångvaktare eller full med smädjur, vistats i tränga celler utan möjlighet att röra sig, utsatts för sexuella övergrepp, misshandlats grymt.

Varför? Därför att de anser att FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna också skall gälla dem. För att de deltagit i en fredlig demonstration för Västsaharas självständighet. För att de samlats med likasinnade för att samtala. För att de har en släkting som är med i Polisario.

Det har hunnit bli mörkt när vi lämnar lägenheten. "Tack för att ni lyssnade", säger en av männen.

Jag tänker att det verkligen inte är så mycket att tacka för men förstår att det har stor betydelse. Att få berätta sin historia för människor, som är intresserade, gör att berättaren, som anstränger sig för att vi ska förstå, också själv förstår mer av sin egen historia. Berättelsen gör berättaren verklig,

levande och viktig. Kanske ett bevis för att finnas till. Se detta i relation till att vara "försvunnen", det vill säga att inte finnas till.

Makt och rädsla är centrala begrepp för att förstå, varför människor eller stater gör onda gärningar.

Likheter finns på makro- och mikronivå. Där makten finns, finns också rädslan att förlora den. Ett sätt att hålla kvar makten är att skapa lydiga människor, som av rädsla för straff gör som de blir tillsagda. Olydiga människor är ett hot mot makten. Föräldrar, som har behov av makt, ser till att skapa lydiga barn. En stat, som har behov av makt, ser till att skapa lydiga undersåtar. Det gäller att kväsa självständigt tänkande, annorlunda idéer, medvetenhet, inlevelseförmåga. Rädsla ger grogrund för lydighet, men den som har makt behärskas också av

rädsla. En diktatur karakteriseras av maktbegär och rädsla, rädsla och makt. Ju rädare man är, desto mer makt måste man se till att ha.

Lyckligtvis finns det alltid modiga människor, som inte låter sig behärskas av rädslan, människor som tänker själva, som har inlevelseförmåga, människor som inte lyder blint. Det är dessa människor, som fruktas av maktmänniskorna. Det är dessa människor, som förs bort utan rättegång till okända fängelser, som torteras, som kommer igen, talar om vad som händer. Det var några av dem, som vi träffade i en lägenhet i El Aaiún. Människor med kärlek till det levande inom en människa som vågar lyda, bli slav, krympa.

Margareta Lalander